

МОТИВИ

КЪМ ПРОЕКТ НА ЗАКОН ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ГРАЖДАНСКИЯ ПРОЦЕСУАЛНИЯ КОДЕКС

Законопроектът за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс (ГПК), както и предложените промени с неговите заключителните разпоредби в Административнопроцесуалния кодекс (АПК) и в Наказателно-процесуалния кодекс (НПК), целят създаването на нормативна уредба на използването на видеоконференцията в гражданския и в административния процес, както и разширяване на възможностите за използване на видеоконференцията в наказателния процес.

По-конкретно с предложените изменения и допълнения в ГПК и АПК се регламентира използването на видеоконференция при провеждане на разпити и изслушвания в гражданските и административните производства, при които административният орган или съдебният състав и свидетелите, вещите лица, страните или преводачите се намират физически на различни места на територията на страната.

Към момента съдебните производства по граждански дела и административни дела обичайно се извършват в съдебните зали, като всички участници присъстват лично (физически). Гражданският процесуален кодекс и Административнопроцесуалният кодекс не съдържат специални разпоредби, предвиждащи възможност за използване на видеоконференция при провеждане на заседания на съда. В АПК не съществува възможност за използване на видеоконференция и в производството по издаване на индивидуални административни актове и оспорването им по административен ред.

Към настоящия момент използването на видеоконференцията в съдебната практика по наказателни дела е ограничено не само поради липса на техническо оборудване, но и поради съществуващи ограничения в нормативната уредба. Понастоящем Наказателно-процесуалният кодекс допуска използването на видеоконференцията като изключение в следните случаи: по отношение на свидетели или вещи лица в наказателно производство, намиращи се на територията на Република България – по искане на съдебен орган на друга държава; разпит с участието на обвиняем - по искане на съдебен орган на друга държава; при разпит на малолетни и непълнолетни свидетели в страната - при необходимост, преценявана от съда; при разпит на свидетел с тайна самоличност – от органите на досъдебното производство или съда.

Необходимо е разширяване на възможностите за използване на видеоконференцията като способ за събиране на доказателства при провеждането на отделни действия по разследването и отделни съдопроизводствени действия в случаите, при които участниците в досъдебното производство, респ. съдебното производство се намират на различни места

на територията на страната или извън страната, за да бъде предоставена на органите на досъдебното производство и съда по-голяма гъвкавост при възпроизвеждането на доказателствата и доказателствените средства в наказателния процес.

Причините, които обосновават предложените проекти за изменение и допълнение на ГПК, АПК и НПК в областта на видеоконференцията, се основават на обстоятелството, че настоящата система на събиране на доказателства в гражданските, административните и наказателните производства все още се базира на недостатъчно ефективни инструменти. Сериозен аргумент в полза на разширяването на приложното поле на видеоконференцията е, че използването на този технологичен инструмент, когато и където това е уместно и без да се накърняват нечий процесуални права, представлява голяма крачка напред в събирането на доказателства от разстояние.

Промените в ГПК, АПК и НПК в областта на видеоконференцията са следствие на необходимостта от ускоряване на гражданското, административното и наказателното производство и намаляване на разходите по осъществяването им. Не на последно място стои необходимостта от осъвременяване на законодателството по отношение на инструментите за събирането на доказателства. С оглед на световните процеси и натовареността на съдебната ни система прилагането на видеоконференция по граждански, административни и наказателни дела има сериозен потенциал.

I. Основните предложения за промени в ГПК са следните:

✓ Регламентация на възможността за извършване на устен превод чрез видеоконференция.

В създаденото в чл. 4, ал. 4 изречение второ се предвижда, че устният превод може да се извърши чрез видеоконференция. Въвеждането на тази разпоредба е провокирано от многократното отлагане на съдебни заседания по граждански дела заради липсата на преводач от съответния език. Освен ускоряване на процеса по този начин съществено могат да се намалят разходите за преводачи, заплащани от съдебната система.

✓ Събиране на доказателства чрез видеоконференция.

Предложените промени в ГПК предвиждат събиране на доказателства при физическо отсъствие на страни, свидетели и вещи лица без да се накърняват права и при осъществяване на адекватна защита. Сериозен напредък в тази област е осъществен с новата норма на чл. 15ба. Изходено е от обстоятелството, че използването на видеоконференции за тази цел ще осигури възможност за значително намаляване на разходите за провеждане и общото време за приключване на съответните съдебни дела. Предвидена е възможност разпит на свидетел и обяснения на страна чрез използване на видеоконференция да може да бъдат допуснати, когато тези лица се намират в населено място извън съответния съдебен район, в който се намира съдът по делото, или когато други обективни обстоятелства

налагат това. Създава се възможност за изслушване на вещо лице чрез използване на видеоконференция, когато същото работи в населено място извън съответния съдебен район не съда, разглеждащ делото, и служебната му ангажираност или други обективни обстоятелства не му позволяват да се яви непосредствено пред съда.

Предвидени са процедурни и организационни мерки с цел осигуряване на справедливост на изслушванията и съдебния процес.

✓ **Изготвяне на протокол за процесуалните действия, извършени чрез видеоконференция.**

Важен принцип, намерил своето място при направените изменения и допълнения на действащия ГПК, е, че изслушванията, осъществени посредством видеоконференция, задължително трябва да бъдат записани. Съгласно предложената нова ал. 3 на чл. 150 от ГПК при провеждане на видеоконференция в протокола се вписват името и длъжността на съдебния служител от районния съд или на началника на затвора или негов представител, присъстващ на видеоконференцията. Новият текст на ал. 6 на същия член предвижда при осъществяването на видеоконференции да се извършват записи върху електронни носители. Идеята е доразвита чрез допълненията в чл. 151, предвиждащи, че поправки и допълнения в протокол от съдебно заседание, на което е била използвана видеоконференция, може да се допуснат само въз основа на запис на видеоконференцията.

В унисон с диспозитивното и състезателното начало в гражданския процес и с началата на ускоряване на съдебния процес и намаляване на разходите за съдебното производство по граждански дела е предвидено събирането на доказателства чрез видеоконференция да бъде както по инициатива на страните, така и по инициатива на съда (промените в чл. 156, ал. 1 и новият текст на чл. 156а, ал. 1).

✓ **Създаване на легална дефиниция на понятието „видеоконференция“.**

Предвидена е легална дефиниция на понятието „видеоконференция“ като комуникационна връзка чрез техническо средство за едновременно предаване и приемане на образ и звук между участници в процеса, намиращи се на различни места.

II. Основните предложения за промени в АПК са следните:

✓ **Регламентация на възможността за извършване на устен превод чрез видеоконференция.**

В създаденото ново изречение трето в чл. 14, ал. 2 се предвижда, че устният превод може да се извърши чрез видеоконференция. Това е наложително по административните производства, тъй като предвид глобализацията и с оглед миграцията и движението на големи групи от хора много често се налага извършването на устни преводи от редки и малко разпространени езици, за които на територията на страната няма достатъчно преводачи. За този, а и за другите преводи, участието на устни преводачи ще може да се осъществява посредством видеоконференция. Целта на предложената промяна е намаляване на разходите на административния орган и на съдебната власт, както и ограничаване на отлаганията на заседания поради липса на преводач от съответния език.

✓ Регламентация на възможността за осъществяване на видеоконференция при устното изслушване и процесуалните действия в административното производство.

Създадените нови ал. 4, 5 и 6 на чл. 46 АПК предвиждат възможност за използване на видеоконференция при устното изслушване и процесуалните действия в административното производство. За обезпечаване на принципа на участие на страните, устност, истинност и служебно начало се предвижда за всяко процесуално действие, извършено чрез видеоконференция, водещият производството административен орган да съставя протокол, съдържащ освен данните на протокола при устното изслушване (име на лице, дало сведения, обяснения или пояснения, съществената за случая информация, подпис, име и длъжност на съставилото го длъжностно лице и дата на съставяне) и данните на всички участници във видеоконференцията, съдържанието на направените изявления и лицето, което ги е удостоверило. За извършената видеоконференция, след уведомяване на участниците в нея, при наличие на техническа възможност се изготвя видеозапис върху електронен носител, който следва да се прилага към административната преписка.

✓ Регламентация на възможността за използване на видеоконференция при изслушване на страна, разпит на свидетели и вещи лица в административния процес.

Предложените промени в АПК предвиждат събиране на доказателства при физическо отсъствие на страни, свидетели и вещи лица, като се държи сметка за правата на участниците в процеса. С предвидената нова ал. 3 на чл. 171 АПК се възприема ново законодателно решение, с което в АПК се урежда възможността за изслушване на страна, разпит на свидетели и вещи лица в съдебното производство чрез видеоконференция, отразена в протокол. Разпитът на свидетели и вещи лица и осъществяването на устен превод чрез видеоконференция в съдебния процес ще намали процесуалните разноски както на съдебната система, така и на страните и ще улесни участниците в процеса.

Към настоящия момент значителен брой административни дела, образувани по жалби и иски молби по Закона за отговорността на държавата и общините за вреди, на лица, които са подсъдими с наложена мярка за неотклонение „задържане под стража” и/или лишени от свобода, излежаваци своите присъди в местата за лишаване от свобода, се разглеждат пред административните съдилища в Република България. За да присъстват на съдебните заседания в съответните административни съдилища, тези лица се конвоират от служители на главна дирекция „Охрана” към Министерството на правосъдието. Конвоирането на въпросните подсъдими или лишени от свобода до съдебните сгради, където се разглеждат образуваните по тяхна инициатива дела, създава значителни трудности и разходи за обезпечаване на охраната и осигуряването на реда и сигурността както в съдебните институции, така и в местата за лишаване от свобода.

В този смисъл възприемането на законодателно решение, с което в Административнопроцесуалния кодекс се въвежда възможността за изслушване на тези

лица в качеството им на страни в административния процес посредством видеоконференция между съда, в който се разглежда делото, и мястото за лишаване от свобода, където се изтърпява присъдата, или най-близкия до това място административен орган или друг съд, значително би повлияло за ускоряване на процеса и намаляване на разходите.

С предложените промени ще бъдат оптимизирани сроковете за приключване на съдебните производства, ще бъдат намалени разходите, свързани с осигуряване присъствието на участниците в съдебна зала.

✓ **Създаване на законова дефиниция на понятието „видеоконференция“.**

В синхрон с предложеното допълнение в ГПК в § 1 от допълнителната разпоредба на АПК се създава т. 8, която предвижда законова дефиниция на понятието „видеоконференция“ като комуникационна връзка чрез техническо средство за едновременно предаване и приемане на образ и звук между участници в процеса, намиращи се на различни места.

III. Основните предложения за промени в НПК са следните:

✓ Създаване на процесуална възможност задържаният под стража обвиняем да може да участва чрез видеоконференция при осъществяване на съдебния контрол върху задържането под стража в досъдебното производство по чл. 65;

✓ Прецизиране на уредбата в чл. 139 относно извършването на разпит на защитен свидетел чрез видеоконференция, тъй като разпитът на свидетел с тайна самоличност се характеризира с редица особености, които го отличават от разпита на свидетел по общите правила на НПК;

✓ Използване на възможностите за прилагане на видеоконференция и при разпит на преводач или тълковник чл. 142, при извършването на очна ставка чл. 143, както и при разпознаване на лица и предмети чл. 171;

✓ Предоставяне на възможност за използване на видеоконференция в производството по чл. 439 при разглеждане на предложението или молбата на осъдения за предсрочно освобождаване.

В резултат на предложените промени в ГПК, АПК и НПК видеоконференцията в гражданския, в административния и в наказателния процес ще се превърне в ефективно средство за събиране на доказателства, ще допринесе за модернизиране на съдебната система и подобряване на нейната достъпност чрез пропорционално използване на възможностите на новите технологии, за процесуална икономия и доближаване на този процес към правилата, използвани в другите държави членки на Европейския съюз.

С предложените промени ще бъдат оптимизирани и сроковете за приключване на досъдебните и съдебните производства, ще бъдат намалени разходите, свързани с

осигуряване присъствието на участниците в съдебна зала, вкл. и разходите на свързани институции - Министерството на вътрешните работи, Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ и Главна дирекция „Охрана“.

Тези промени ще хармонизират до голяма степен правилата на основните ни процесуални закони с водещи държави членки на Европейския съюз, като се отчита и държи сметка за националните специфики и особености на българското право. Предложените промени се основават на прилагани добри практики в държавите членки на Европейския съюз. Те са изготвени на база резултатите от проучванията по проект „Изграждане на средства за видеоконферентни връзки и тяхното използване във фазите на досъдебното и съдебно производство, включително и при трансгранично сътрудничество в правораздаването”, реализиран с безвъзмездната финансова помощ на Оперативна програма „Добро управление”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд, BG05SFOP001-3.001-0019. Изследван е опитът на всички държави членки на Европейския съюз, включително и при идентифицирането на възможни пречки и проблеми при използването на видеоконферентни връзки.

В изпълнение на проект „Изграждане на средствата за видеоконферентни връзки и тяхното използване във фазите на досъдебното и съдебното производство, включително и при трансгранично сътрудничество в правораздаването”, финансиран по Оперативна програма „Добро управление“, по който Министерството на правосъдието е бенефициент, са предвидени 2 430 987,60 (два милиона четиристотин и тридесет хиляди деветстотин осемдесет и седем лева и шестдесет стотинки) с включен ДДС за доставка, монтиране, тестване и пускане в експлоатация на основно и съпътстващо оборудване за видеоконферентни връзки, както и обучение в 26 (двадесет и шест) места – 20 съдилища и 6 места за лишаване от свобода, както и една централна компонента, изградена в Министерството на правосъдието. Гаранционният срок за поддръжка на техниката е три години след приемане на системата. След приключване на проекта, необходимите финансови средства за поддръжка и продължаване на дейностите ще се осигуряват от бюджетите на Министерството на правосъдието и на Висшия съдебен съвет.